

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

juli-augusti

Nr 4–2011

Romer intar
Brunkebergs torg

Bob har ordet

Det var den sommaren... Är det inte märkligt hur fort just den årstiden kommer och går. Knappt har syrenerna slagit ut förrän rönnbären lyser röda.

Det man kan fundera över så här vid sommarens bokslut är kanske främst det som hände i Oslo, en konkret avskryvårdhet som speglar allt det hat som frodas i Europa idag och som särskilt riktar sig mot etniska och religiösa grupper eller mot dem med en annan sexuell läggning.

I kölvattnet på händelsen i Norge har problemet med alla rastiska och hatfulla kommentarer på nätet uppmärksamats. Något som vi påpekade redan för några år sedan, att det är helt acceptabelt att vräka ur sig vilken rasistisk dynga som helst i tidningarnas kommentarfält, utan att egentligen behöva stå för sina unkna åsikter eftersom det fram tills nu har det varit helt tillåtet att vara totalt anonym. Men efter att det kommit fram att Anders Behring Breivik bloggat flitigt och hade många åsiktsfränder på nätet har allt fler tidningar ändrat på sin policy och tillåter i all mindre utsträckning anonymitet när man ska kommentera. Det är en bra början, men hur ska man nå alla dessa hatiska människor som sitter på sin kammare och spyr ut sin galla över de allra sämst gynnade i samhället? Vad är det som driver dem? Hur blev det så? Det finns även en diskussion om att journalisterna bör ta större ansvar över kommentarsfälten och gå in och svara på alla grova övertramp, men finns det någon som i längden orkar med det?

Och vad är det som händer med Romskt kulturcentrum i Stockholm? Ekonomin verkar inte alls vara särskilt välmående. I intervjun i denna tidning sägs det att man dras med gamla skulder som måste betalas med nya pengar och problemet kvarstår alltså. Frågan man måste ställa blir då: Hur kunde det bli så? Att man inte ens har kunnat betala skatt, hyra och lön låter väl häftigt. Men det ska bli spännande att se hur det hela slu-

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Mirelle Gyllenbäck

Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
red@romaniglinda.se

tar. Vad säger medlemmarna? Kanske är det dags för dem att säga sin mening i ett medlemsmöte.

Före detta DO, Katri Linna, kämpar på med sitt uppdrag att ta fram en vitbok avseende myndigheternas övergrepp på romer under 1900-talet. Även om Katri Linna är en duktig utredare och har efter många års arbete med romer uppnått respekt bland många romer, är uppdraget lite väl lamt. En sanningskommis-

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Arbetet med vitboken	sid. 4
Resande vräks i England	sid. 5
Slaget på Brunkeberg	sid. 6-7
"Zigenarnatten"	sid. 8-10
Kris på RKC	sid. 11
Skrekarhyttan	sid. 12-14
Notiser	sid. 15
DO på RKC	sid. 16-17
Bakro	sid. 17
Samiska tjejer	sid. 18-20
Romer i Moldavien	sid. 22-25
Gamla bilder	sid. 26-27
Notiser	sid. 28-29
Recept	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen under det stora slaget på Brunkebergs torg i augusti, då många romska orkestrar spelade. På bilden spelar Svarta safirer. Fotot är taget Rosario Taikon Ali.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

sion av det slag som nu genomförs i Norge skulle ha en större dignitet, men känslan är att inte alla i alliansen är lika intresserade av att ta tag i detta.

Den sanningskommission som nu arbetar i Norge kommer att vara klar under 2013.

Samtidigt verkar regeringens migrationspolitik vara en tummelplats för dem som inspireras av SD:s synsätt på folk i behov av skydd.

Det räcker nu, Billström!

*Anna Hedh (S)
europaparlamentariker och ledamot av utskottet
för medborgerliga fri- och rättigheter*

Inte bara oppositionen utan även borgerliga politiker har vid ett flertal tillfällen kritiserat migrationsminister Tobias Billström.

Liberala ungdomsförbundet gick, efter Wikileaks avslöjande samtal mellan Billström och irakiska tjänstemän, ut och krävde hans avgång. LUF ansåg att bågaren runnit över och att för många övertramp begåtts för att det skulle vara en tillfällighet. Även jag ser en systematik bakom övertrampen.

Samtidigt som det grekiska asylsystemet stod på randen till kollaps envisades Sverige med att skicka tillbaka asylsökanden till Grekland i enlighet med det så kallade Dublin-systemet, där asylprövningen ska ske i det land dit flyktingen först anländer. Praktiskt taget inga asylsökande (0,3 procent) beviljades internationellt skydd i Grekland under 2009.

Ingen irakier fick till exempel flyktingstatus i Grekland samtidigt som 77 procent av irakiska asylsökande i Tyskland beviljades internationellt skydd. Trots detta dröjde det till ett domstolsavgörande från Europadomstolen för mänskliga rättigheter innan Sverige stoppade sina avisningar till Grekland. Till detta kan läggas avvísningar av ensamkommande flyktingbarn till Malta.

Billström har misslyckats med att aktivt verka för en solidarisk och human migrationspolitik. Många gånger har även hans personliga uttalanden lett till motsatsen. Ett exempel rör utvisningarna av rumänska medborgare med romskt ursprung som förra sommaren beskyldes för tiggeri och tvångsavvisades. Billström uttalade sitt stöd för avvisningarna, som Justitieombudsmannens granskning

visade vara felaktiga. Denne riktade skarp kritik mot polisen, men Billström har inte med ett ord bemödat sig med att bemöta kritiken.

Ett annat klart fall av övertramp från Billström rör romer som kom från Serbien. När några av dessa anlät på Öland, uttalade sig Billström i media och konstaterade att personerna ifråga skulle utvisas. Detta är ministerstyre. Man kan ställa frågan hur det påverkar handläggningen av enskilda asylärenden när ansvarig minister går ut i media och säger att det inte finns grund för att få stanna. När han också föreslagit att vi ska bygga barnhem i krigshärjade länder tar jag mig för pannan. Hur tänker han då?

Spiken i kistan handlar om rätten till vård för papperslösa. Tisdagen den 31 maj överlämnades utredningen om vård för papperslösa, ”Vård efter behov och på lika villkor – en mänsklig rättighet”, till socialminister Göran Hägglund. Det dröjde mindre än en dag innan Billström inte bara sågade förslagen utan dessutom krävde en ny utredning. Samtidigt fick utredningen stöd av Folkpartiet, och av socialminister Göran Hägglund, som välkomnade de föreslagna förändringarna.

Regeringen fattar kollektiva beslut och är därmed kollektivt ansvarig. Hur ställer sig de övriga i regeringen till Billströms konsekventa övertramp?

Är detta verkligen den migrationspolitik som en majoritet av alliansens partier vill föra? När ledande borgerliga politiker gång på gång riktar kritik mot Billström är det ett tecken på att inte ens regeringens partier själva kan försvara den politik som Billström för. Och var står statsminister Fredrik Reinfeldt i dessa frågor?

Är du arg och besviken? Finns det en fråga som ligger dig nära hjärtat? Eller är det något som du vill förändra?

Hör av dig till oss så hamnar din text på denna sida.

Sänd din debattartikel till:
red@romaniglinda.se

**Vänliga hälsningar
Redaktionen**

Katri Linna.

Arbetet med vitboken

Arbetet med att ta fram en vitbok ligger ännu i ett begynnelsestadium, ännu har inte ramarna bestämts och ingen budget har lagts. Men Katri Linna, som är ansvarig för arbetet, är optimistisk, även om hon hyser farhågor när det gäller arbetets legitimitet och när det gäller att fylla avsaknaden av forskning kring kränkningar och övergrepp av romer i Sverige på så kort tid.

Text och foto: Bengt O Björklund

När vi träffar Katri Linna på hennes kontor i gamla posthuset på Vasagatan i Stockholm, där arbetsmarknadsdepartementet har sina lokaler idag, ser hon lugn och glad ut, men, som hon säger, det är inget lätt arbete hon har framför sig. Den första fasen av hennes arbete, att göra upp en arbetsplan, blev klar i början av juni. Där skissar hon på hur arbetet med att ta fram en vitbok skulle kunna se ut. Nu pågår en diskussion med Jasenko Selimovic, statssekreterare hos integrationsminister Erik Ullenhag om bland annat perspektivet i arbetet.

– Inriktningen kan bli mer faktainriktad vilket kräver forskningsinsatser. Detta är något som jag funderar på nu eftersom det kommer att kräva ännu mer dialog

med romerna. Det kommer att handla om att ha ett strikt urval och verkligen gå till botten med det. Men innan jag kan gå vidare är det lika viktigt att etablera de ekonomiska ramarna för arbetet, berättar Katri Linna.

Men själva legitimiteten för arbetet är nog den största nöten att knäcka. Många romer känner inte till arbetet, andra är till och med emot det och så finns det frågetecken kring vad en vitbok är. Ett av grundproblemen i legitimitetsfrågan är att det inte är en oberoende kommission som ansvarar för arbetet, istället är det ett internt utredningsarbete under Erik Ullenhag.

– Jag har i min promemoria föreslagit att lyfta arbete i en särskild kommitté

med bland annat romska ledamöter.

Annars är risken stor att projektet fördjupar förtroendegapet mellan romer och det offentliga Sverige, ett gap som detta projekt ju är tänkt att minska.

Avsaknaden av forskning kring kränkningar och övergrepp av romer i Sverige är inte något som går att ändra på i en handvändning. Men våra nordiska grannar har kommit bra mycket längre inom detta område. I Finland har man tagit fram ”Stängda dörrar”, en studie av Panu Pulma som beskriver den statliga romapolitiken, dess karaktär och förändringar i Norden. Och i Norge arbetar en sanningskommission avseende de norska resande efter att det tagits fram mycket forskning kring gruppen.

– Att ta fram ny forskning tar tid och kräver ett antal forskare. De nordiska studier som finns är utmärkta att utgå från, men vi behöver givetvis mer forskning som genuint handlar om de svenska romernas situation och historia.

Diskussionen om arbetets inriktning med den politiska ledningen fortsätter och kan leda till förändringar i arbetsplanen.

– Men mitt viktigaste förslag hittills är ändå att det krävs en oberoende kommission, understryker Katri Linna.

Hon tycker också att det är ett mycket intressant uppdrag, så väsensskilt från hennes tidigare arbete som chef på DO.

– Det är härligt att ha tid att kunna fördjupa sig i ett ämne, det är både roligt och givande. Nu kan jag läsa hela avhandlingar och inte bara sammandraget. Men ju mer man lär sig, ju mer inser man hur komplicerat det är. Efter flera år i en offentlig position är det också skönt att mer kunna själv styra sitt arbete och att ha tid för att reflektera. En sak är också gemensamt med jobbet som DO. Jag har alltid prioriterat, och fått kraft av det, att ha kontakt med dem som berörs av arbetet. Dialogen med romer och romska organisationer är ett viktigt inslag i mitt arbete även nu.

Resande vräks i England

I Storbritannien hotas de boende på Dale Farm, en boplatz för romer och resande, av vräkning.

Text: Bengt O Björklund

Dale Farm ligger i närheten av staden Basildon, 50 kilometer öster om London. Det är i dag Englands största boplatz för resande och romer med ungefär 1 000 bofasta personer. 400 av dem hotas nu av omedelbar vräkning. Fram till den 31 augusti får de lov att stanna på platsen, men därefter kan de bli utkastade när som helst.

Anledningen är att Basildons kommunfullmäktige anser att platsen är ett naturskyddsområde och vill därför inte bevilja bygglov. Detta trots att de boende äger marken och har levt där i flera decennier.

Efter nästan 10 år av rättsliga tvister, är den största vräkning i modern tid i England på väg att börja om cirka en månad då de resandes hem ska rivas. Fogden som kommunfullmäktige valt för att genomdriva vräkning är ökänd bland resandefolket för sina metoder, och vräkningen blir sannolikt brutal.

År 2008 dömde en brittisk domstol mot vräkningen, på grund av "oacceptabel diskriminering mot Travellers".

Hälften av invånarna i Dale Farm bor lagligen på välskötta tomter, den andra hälften har olagligt ockuperat mark i närheten. De resande visste att marken var ett naturskyddsområde när de köpte

det år 2001, men för dem var det helt enkelt en nedlagd bilskrot, beströdd med fordon och skräp. Under de senaste 10 åren har de förvandlat tomten till en fullt fungerande samhälle komplett med bekvämligheter, ett kapell och en skola med fritidsgård.

Mer än 80 barn i området går nu i skolan, och många har avslutat grundskolan under sin vistelse.

Det kommer att kosta Basildon kommunfullmäktige cirka 80 miljoner kronor att bli av med de illegala bosättarna, och

då är inte de polisiära kostnaderna inräknade.

De boende säger att de kommer att lämna området på eget bevåg, för att undvika den tunga vräkning som vilar över dem, men de behöver någonstans att ta vägen. Regeringen är enligt internationell rätt skyldig att erbjuda dem ett lämpligt alternativ. Myndigheterna kan med laglig rätt tvinga in de resande i lägenheter som ett lämpligt alternativ, men för de resande är en sådan förändring i deras liv helt oacceptabel.

Svarta Safirer

Slaget på Brunkeberg!

Tag 4 färska turkiska kvartstoner, blanda in 2 dl makedoniska och eldfängda bulgariska rytmer, tillsätt en nypa grekisk förnimmelse, garnera med ryska molltoner och Flamencosalt, krydda starkt med indisk mystifikation. Rör om och ni får en smak av Romsk magi och Balkanexplosion, kort uttryckt: Svarta Safirer!

Text: Domino Kai **Foto:** Domino Kai

De flesta av Safirerna kommer från Šutka, en romsk förort i Skopje, Makedonien, och är söner till stora musiker. De har spelat för globala artister som Esma Redzepova, Feruz, Shan Sever och den ukrainsk-romska sångerskan Raya Bielenberg.

Nuri Selim, gruppens frontfigur och sångare, säger att deras musik kommer från hjärtat.

– Allt vi gör när det gäller musiken måste vara ärligt, som en gåva till publiken, om det vi spelar på scenen inte är trovärdigt så märker lyssnaren det. Vi önskar och hoppas att tillfället som man lyssnar på oss är som en stund med medicin för själen. Med musiken vill vi även förmedla olika romska kulturer, traditioner samt glädje, säger Nuri.

Vad anser Nuri om romernas situation i Sverige idag?

– Det jag ser gör mig nedstämd. För det första fortsätter diskrimineringen mot romer och den blir bara starkare och grövre inom alla samhällsområden. För det andra har fler och fler främlingsfientliga fått fotfäste i politiken. Man kan bara ana hur de försöker påverka demokratin mot det sämre samt hur integrationspolitiken borde se ut, enligt dem. Vi kan bara gissa vilka som blir drabbade av det. Det finns ingen som på allvar vill ha med romer att göra egentligen. Det tredje är att den romska musiken alltid är eftertraktad, men när det kommer till att även romska musiker måste få ett levebröd på sin musik, vill man inte vara med och betala. Helst ska man spela gratis för

arrangörerna. När man vill påverka ungdomar till en mer positiv och meningsfull vardag genom ett värdegrundsarbete på olika sätt, får man bara kalla handen från projektbidragsgivare. Jag ser tyvärr mycket mörkt på romernas situation idag i Sverige. Vad är det för mening att stånga huvudet blodigt mot väggen när man aldrig får se något positivt resultat, säger Nuri.

Ett exempel på det är det mångåriga planerandet av ett romskt kulturcentrum till Göteborg.

– Det är bara möte på möte och inget händer. Idag blir Safirerna inte ens inbjudna till mötena längre. Politiker och tjänstemän bara raljerar och pratar sönder allting.

Det var en uppgiven romsk man jag lämnade kvar i logen bakom scenen på Brunkebergs torg. Blev själv lite tagen av denna uppgivenhet, i mycket håller jag med om det som Nuri nämnde. Fast någonstans måste vi alla tro på att det kan gå. Vi kan inte bara ge upp, det är lätt att säga, men det får vi inte. Jag hoppas verkligen att musiken lenar och mjukar upp hans hjärta och hans tro på att det går att lyckas.

Jelena Jakubovitch med orkester.

Ryska med romskt hjärta

De rysk-romska romanserna som ekade på Brunkebergs torg fyllde våra hjärtan med längtan och vemod. Flera av sångerna fick mina barndomsminnen att ploppa upp. Sånger och melodier som alltid funnits runt omkring mig, min familj och mina vänner. Det effektfulla med sångerna var att Jelena bredvid det traditionella lagt till nya instrument för romsk musik från Ryssland som kanun, bouzouki, klarinett, sitar, oud, elgitarr och bas. Över det hela lägger Jakubovitch sin karisma med dramatiskt utspel och en röst som stundvis blixtrar starkt som åskan, för att i nästa sekund tolka med en spröd raspighet. Tillsammans med Jelena spelade eminenta Gustav Lundgren briljant gitarrspel samt den fantastiske dubbla världsmästaren i dragspel Lelo Nika.

Jag träffade Jelena Jakubovitch efter hennes konsert. Hon berättar att hon kom till Sverige för 36 år sedan från Moskva. Jag frågar henne vad hon arbetade med innan hon kom till Sverige. Jelena berättar att hon uppträdde flitigt med kända poeters dikter som hon ofta själv tonsatt.

– I den genren fanns det enbart en smal

publik så jag nådde aldrig ut till dem större scenerna i Ryssland, säger hon.

När blev du intresserad av den rysk-romska musiken?

– Jag har sedan barnsben lyssnat på romsk musik. I Ryssland andades alla romsk musik. Romerna var aldrig långt borta när det gäller sång, musik och dans. Jag minns speciellt en gång då min morbror bjudit vår familj till sig på fest när jag var knappt sju år gammal. Där fanns även ett äldre romskt par. Åh vad de sjöng, jag minns det som det var igår. Det var något alldeles speciellt när den äldre kvinnan sjöng en romsk vaggvisa. Den har satt sig i mitt hjärta och minne och den har jag med på min nya skiva. Ända sedan dess har det varit naturligt för mig att ha de rysk-romska romanserna i min vardag.

Jelena berättar att hon även har turnerat i USA, Tyskland och runt om i

Europa med olika repertoarer sedan hon flyttade till Stockholm. Att det har gått bra för Jelena med sin nya skiva "Burn burn", och att många låter sig dras med av melodierna och hennes röst, men det är inte alla som får en komplimang av självaste ABBA Björn. Så här sa han när han hörde Jelena: "En originell och helt underbar sångerska som öppnar dörren till en musikskatt som många av oss sällan eller aldrig haft kontakt med."

Lelo Nika

*Domino Kai,
Maynard Gerber
och Birgitta Ohlsson.*

Minnesceremoni för "Zigenarnattens" offer

Natten mellan den 2 och 3 augusti 1944 drevs ca 3 000 romer – barn, gamla och sjuka – till sin död i gaskamrarna i Auschwitz-Birkenau. Den 2 augusti varje år hedras deras minne med en ceremoni på Raoul Wallenbergs torg i Stockholm. Bland deltagarna i år fanns EU- och demokratiminister Birgitta Ohlsson.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Till skillnad från tidigare års ceremonier regnade det inte i år, utan solen flödande över dem som samlats mitt på torget. Romska arrangemang brukar inte vara bortskämda med medial uppvaktning, men i år var SVT:s Kulturnyheter på plats.

Domino Kai inledde ceremonin med att berätta om bakgrunden, om vikten av att minnas och uppmärksamma denna dag.

– Natten mellan den 2 och 3 augusti 1944 drevs omkring 3000 romer till sin död i gaskamrarna i Auschwitz-Birkenau under kommando av SS-Oberstormführer Otto Moll, kommandanten för Auschwitz-Birkenau II, Josef Kramer, och lägerchefen Hans Schwarzhuber. Offren, som kom från det så kallade "Zigenarläget", var äldre och

sjuka, bland dem även kvinnor och barn. Judiska vittnen har berättat att romerna gjorde starkt motstånd men att SS-soldaterna med våld tvingade dem att gå i led till sin död. De döda brändes sedan i krematorier och i stora öppna gropar. Sedan dess har man kallat den natten för "Zigenarnatten".

Den 29 juli i år beslutade regeringen i Polen att göra den 2 augusti till en officiell minnesdag för romer som deporterades och mördades under andra världskriget.

– Jag hoppas, sade han och sneglade på Birgitta Ohlsson, att

Sverige gör som Polen, att man gör denna dag till en nationell minnesdag.

Okunnigheten är fortfarande stor när det gäller nazisternas folkmord på romer under Andra världskriget och antalet romer som mördades av nazisterna är omöjligt att exakt uppskatta. Siffror mellan en halv och en och halv miljoner mördade romer nämns, men mörkertalet är stort eftersom de flesta romer inte var registrerade.

– Enligt nazisternas egen statistik var det omkring en halv miljon romer som förintades i koncentrationslägren och i det Stortyska området.

Till detta kommer alla de romer som mördades, fängslades och internerades i

de ockuperade länderna i exempelvis Baltikum.

– För Förintelsens romska offer finns ingen officiell historieskrivning. Inga ord i skolböckerna, ingen forskning, inga böcker och knappt några historiska minnesmärken. Förintelsens romska offer har aldrig fått ersättning eller ursäkter. Det finns inga internationella resolutioner eller beslut om hur vi kan förhindra ett upprepande av det oerhörda brott mot mänskligheten Förintelsen av romerna innebar. Vid krigsförbryttarrättegångarna i Nürnberg kallades inga romer att vittna i egen sak.

EU- och demokratiminister Birgitta Ohlsson inledde med ett citat av Elie Wiesel, en judisk man som överlevde förintelsen och som fick Nobels fredspris 1986. ”Motsatsen till kärlek är inte hat, det är likgiltighet. Motsatsen till konst är inte fulhet, det är likgiltighet. Motsatsen till hopp är inte uppgivenhet, det är likgiltighet. Och motsatsen till liv är inte död, det är likgiltighet.”

– Han beskriver kanske bättre än någon annan varför vi aldrig får glömma vår historia. Okunskap och likgiltighet är två av de största hoten mot vårt fria och öppna samhälle, sade Birgitta Ohlsson.

Vi måste ständigt göra oss påminda om brotten mot mänskligheten för att de inte ska upprepas. Idag minns vi zigenarnatten och förintelsen av romerna under andra världskriget.

Hon fortsatte med att berätta om att förföljelserna under andra världskriget till en början riktade sig mot så kallade rasblandade romer.

– En åttondels zigenarblod räckte enligt Nazityskland för att man som människa skulle vara mindre värd att leva.

Robert Ritter var chef för det rasbiologiska forskningsinstitutet i Berlin. Ett av hans uppdrag var att kartlägga den romska befolkningen i Tyskland.

– Ritter och hans underhuggare utfärdade cirka 20 000 så kallade utlåtanden. Ett utlåtande innebar i praktiken en enkelbiljett till koncentrationslägret

Auschwitz. Under andra världskriget skickades totalt 24 000 romer till Auschwitz.

Romerna bodde avskilt i särskilda baracker som egentligen var stall med plats för ett tiotal hästar. I dessa stall tvingade man istället in flera hundratals människor och lät dem sova skavfötters i små bunkrar med tre våningar.

Barackerna låg nära krematorierna och lukten från dem kändes hela tiden.

– I koncentrationslägret hade Doktor Mengele en klinik där experiment utfördes på romerna. Bland annat testade man hur mycket saltvatten en människa tål innan hon dör. År 1944 fanns det ett tusental levande romer kvar i Auschwitz. I omgångar flyttades de arbetsföra bort från lägret och i augusti fanns det ungefär 3000 romer kvar. Till stor del sjuka, gamla och barn. Natten mellan andra och tredje augusti, för 67 år sedan, mördades alla kvarvarande romer.

Som så många andra blev Robert Ritter aldrig dömd för sin medverkan i romernas förintelse.

– Trots att han bar ansvaret för att sända tiotusentals romer till en av de mörkaste platserna på jorden, kunde Ritter fortsätta sin karriär och blev efter 1945 ledare för ungdomspsykiatri i Frankfurt.

Minnesdagen för zigenarnatten, menar Birgitta Ohlsson, är därför särskilt viktig.

– Det handlar inte bara om att minnas ett av de värsta brotten i mänsklighetens historia. Det handlar om att minnas ett brott mot en folkgrupp som inte fick upprättelse och officiella ursäkter förrän decennier efter andra världskrigets slut.

Näste talare var Maynard Gerber, kanstor i Judiska församlingen i Stockholm.

– Under 1930-talet fanns det cirka en miljon romer i Europa. Hälften av dem mördades av nazisterna.

Maynard Gerber var även orolig för

Birgitta Ohlsson

hur situationen ser ut idag.

– De ideologier som ledde till Förintelsen lever kvar än idag.

När Maynard Gerber bodde i Chicago träffade han överlevare från dödslägren.

– Jag träffade en familj som överlevt Förintelsen och jag kände mig glad över att hela detta hemska kapitel i historien var till ända, att jag var född efter kriget och hemligheterna nu kom fram om vad nazisterna hade gjort. Jag var glad, för detta innebar ju att detta inte skulle hända igen. Men så enkelt var det inte. Det senaste exemplet är ju det som hände nyligen i Oslo. Vi får aldrig glömma vår historia.

Den judiske pastorn avslutade med att sjunga en judisk bön.

Domino Kai avslutningstalade.

– Den som själv inte har blivit drabbad av den systematiska diskriminering som tidigare fanns i Sverige, och även idag, har svårt att tänka sig in i hur fasansfullt det är att bli kränkt på sina mest basala

mänskliga rättigheter. Rättigheter som att ha en fast bostad, att gå i skola, att ha ett arbete och rätten till lika hälsovård som majoriteten har. Men tyvärr behöver man inte gå till fjärran länder för att se att man fortfarande tänker "vi" och "dem". Europas högervindar har tyvärr redan nått Sverige. En djuprotad avundsjuka, ihop med jantelagen, spelar en stor roll i detta. Detta övergår sedan i främlingsfientliga attityder, man tillåter sig själv att tycka illa om minoriteter. I det här fallet romer men även andra minoriteter. EU-kommissionären Viviane Reading hotade att ta i med hårdhandskarna och understök att "diskriminering på grund av etnisk tillhörighet eller ras" inte hade "någon plats i Europa". Fler har höjt rösten för att romernas livssituation ska bättras i alla Europeiska länder, bland annat i FN, Europarådet, Amnesty och OSSE. Trots detta fortsätter individer och organiserade att skylla allt negativt som händer inom ens land på svaga minorite-

ter som inte kan försvara sig själva. Att inte bli utsatt för trakasserier och diskriminering är en viktig och grundläggande mänsklig rättighet och frågan som står på spel är inte rätten att vara annorlunda men rätten att vara sig själv.

Maynard Gerber

Nya folkhögskoleutbildningar för romer

Kursstart 15 september 2011

- Kurs för unga romer, 16 – 25 år, på Sundbybergs Folkhögskola. Kursen är tre månader lång och studieförberedande. Du som söker ska vara mellan 16 och 25 år. Du söker till kursen genom din handläggare på Arbetsförmedlingen.

Kursstart i januari 2012

- Barn- och Ungdomsledarutbildning (2 år), på Skarpnäcks Folkhögskola, 08-683 18 30
- Allmän kurs (2 år), på Södra Stockholms Folkhögskola i Skärholmen, 08-465 06 650
- Behandlingsassistentutbildning (2 år), på Sundbybergs Folkhögskola, 08-445 39 00

Mer information finns på respektive skolas hemsida!

Informationsmöte
på Sundbybergs
Folkhögskola

15 september kl. 13.00
Kasernvägen 1,
T-bana Rissne

RKC i Stockholm i kris

Romskt kulturcentrum i Stockholm dras med ekonomiska problem, hyror och skatter är inte betalda och föreståndaren Hans Caldaras har avgått.

Text och foto: Bengt O Björklund

Det blåser snålt över det romska centret i Gubbängen dessa dagar. Alla löner är inställda och för att inte belasta den hårt ansatta ekonomin har Hans Caldaras, på egen begäran blivit uppsagd.

– Den stora anledningen till att den här situationen har uppstått är att kostnaderna har ökat, men inte bidragen. Vi har sökt ett antal bidrag, men inte beviljats någon.

Vi har endast fått förlita oss till Kulturförvaltningens, Statens kulturråds och Landstingets stöd. Vilket tyvärr inte har räckt med de ökade kostnaderna.

Därför har situationen blivit som den är nu. Redan i slutet av förra året fick vi problem med ekonomin, eftersom vi inte fick våra bidrag i tid, utan ett par månader senare än vanligt. Därför var jag tvungen att med egna medel rädda personalens jullöner och andra kostnader och själv inte ta ut min lön för december och januari månad. Vi har under en längre tid fått kämpa med en ansträngd ekonomi och tvingats dra åt svångremmen, och det har inte varit populärt, eftersom trycket är stort på att RKC ska ha ett rikt utbud och tillfredsställa många behov, vilket är omöjligt med det kapital RKC för närvarande tillhandahåller på ett år. Rent krasst så når inte kapitalet upp till de kostnader som RKC slåss med i nuläget. Hyran tar en tredjedel av verksamhetsbidraget från Kulturförvaltningen. Personalkostnader och skatter är höga i proportion till RKC:s kapital. Aktiviteterna i huset urholkar bidragen nämnvärt. Bibliotek och arkiv kostar att hålla uppdaterad.

Underhåll av lokaliteterna som RKC är skyldig att själv bekosta, belastar även ekonomin. Därutöver tillkommer löpande

och administrativa utgifter med mera.

För tillfället har RKC uppskov av hyran fram till årsskiftet, vilket är på 250.000,

till det tillkommer en skatteskuld på ca 87 000, som kommer regleras inom kort. Även om Hans Caldaras lön ligger utanpå verksamhetsbidraget har han valt att gå för att inte belasta centret ytterligare.

– Formellt är jag uppsagd på grund av arbetsbrist, alltså, det finns inga pengar till lön. Det är också allmänt lönestopp på centret från och med den 1 september.

Dagens penibla situation är dock ingen nyhet.

– Ekonomen Lars Eriksson och Jag flaggade redan i september förra året om att ekonomin var på väg åt fel håll. Och under årsmötet i våras påtalade jag att vi måste spara, tyvärr har för få tagit det på allvar.

Men nu är tydligen situationen som sådan att ligger man efter med hyror, skatt, telefon, driftskostnader och annat.

– Jag gör allt vad jag kan för att finna en lösning för att rädda RKC:s nuvarande prekära situation, som jag med kraft och ett starkt engagemang jobbat för i ett antal år för att utveckla och bli en plattform och en inspirerande mötesplats för romer och icke-romer. Under de senaste veckorna har jag haft kontakt med Kulturminister Lena Adelsohn Liljerot, kulturborgarrådet Madeleine Sjöstedt, Integrationsminister Erik Ullenhag, Patrik Liljegren på Kulturförvaltningen m.fl. för att finna en utväg som ska få RKC att fortleva.

Styrelseordförande på centret, Lars Dimitri, ser dock inte lika allvarligt på situationen.

Hans Caldaras

– Vi har fått tid på oss att betala hyran. Det är egentligen en gammal skuld som släpar efter från förra året som drabbar årets budget. Nu ska vi betala in 250 000 kronor och på så har vi räddat 2011.

För att öka intäkterna har Lars Dimitri några idéer.

– Vi måste söka fler sponsorer. Vår förhoppning är också att RKC blir en statlig institution. Men just nu måste vi spara. Som ett exempel måste all personal nu gå på A-kassa. De romska kulturdagarna, som vi brukar arrangera, måste vi dra ner på. Endast nordiska artister kan vi bjuda in. Men vi romer ska tillsammans försöka se till att centret på allvar har en fortlevnad. Vi måste kunna kämpa tillsammans för centret. Det tillhör inte bara mig, utan alla romer. Att vi är i kris ser jag som en tillfällighet och det är många kulturföreningar som dras med problem i dessa dagar när Stockholms stad drar åt svångremmen för kulturen. Vi ligger back ekonomiskt, men inte i verksamhet. Vi har flera projekt på gång med olika samarbetspartner.

Lars Dimitri

Stig Pramlid i sitt hem i Sköndal. Det är hans framlidna fru Ingrid som målat tavlan.

Skrekarhyttan

– utbildning av vuxna romer på 60-talet

Romer i Sverige fick inte gå i skolan förrän på sextiotalet. När de romska barnen så äntligen fick gå i skolan var det inte helt lätt. De kunde inte få någon som helst hjälp med läxorna av sina föräldrar som inte hade gått i skolan. Detta var upptakten till den skolverksamhet för vuxna romer som startade i Skrekarhyttan för nästan femtio år sedan.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Stig Pramlid

Skrekarhyttan är en by med rötter i 1300-talets bergshantering och ligger i hjärtat av Bergslagen strax utanför den idylliska staden Nora. Byn är känd i skriftliga källor allt sedan 1300-talets mitt. Hyttan ägdes då av Strängnäs biskopstol. Det är dock troligt att det funnits en hytta i Skrekarhyttan även långt dessförinnan. Men bland romer har denna by en helt annan mening. 1964 startades där landets första ”zigenarskola”.

Förhistorien till denna skolverksamhet för vuxna romer går att spåra till Katarina Taikons bok Zigenare som kom 1963 där hon krävde att romer skulle få

gå i skolan. Tillsammans med sin syster Rosa Taikon uppvaktade hon också både Tage Erlander och Olof Palme.

– Vi upptäckte att våra romska barn inte kunde få någon läxhjälp av sina föräldrar. Det var då som tanken väcktes om en vuxenutbildning för romer. Vi hade redan tidigare kämpat för att våra barn skulle få gå i skolan, men nu var det dags att sätta barnens föräldrar i skolan, berättar Rosa Taikon.

Katarina och Rosa Taikon talade med sin vän Arne Trankell, professor i pedagogik, om att starta en vuxenutbildning för romer.

”Hennes [Katarinas] krav uppmärksammades bland andra av läkaren John Takman, som organiserade en sommarkurs för romer i Skrekarhyttan 1964, och av pedagogen Arne Trankell som sökte utveckla metoder för vuxenutbildningen av romer i Årsta gamla skola i Stockholm 1967” (Hur blev det med anställningen? Charles Westin och Manuel Tan Marti, november 2008).

En av dem som var lärare på Skrekarhyttan hösten 1964 var Stig Pramlid som i år fyller 80 år. Vid ett besök i hans hus i området som Stiftelsen Stora Sköndal disponerar berättar han om sin tid där och om de romer han mötte.

– Det var på sommaren 1964 som docent Åke Edfeldt, chef för pedagogiska institutionen på Stockholms universitet ville pröva nya en ny pedagogik för vuxna romer. När skolan startade fick vi av ett skrivmaskinsföretag ett stort antal skrivmaskiner som jag hämtade. Sedan skulle de skriva ner sina egna berättelser.

Detta skulle, hoppades man, motivera dem att läsa och skriva. Men jag minns att en av kvinnorna var grav analfabet och hon var verkligen en pedagogisk utmaning.

En annan metod som användes var att ljuda ordbilderna framför en spegel.

– Då kunde de se munrörelsen när de ljudade olika ord. Vi lade också lappar på golvet med bokstäver på och så fick lägga ihop dem med fötterna.

Sommaren 1964, när det bestämts att en sexveckorskurs skulle starta i Skrekarhyttan, blev Stig Pramlid ombedd att rekrytera romer till kursen. Detta efter att ABF haft svårigheter med att rekrytera romska elever till kursen.

– Det var Bror Andersson på ABF som tillfrågade mig och jag reste runt, bland annat till Östersund och till Göteborg. Det blev till slut åtta elever, sju av dem kom från Göteborg. När vi sedan startade skickade Stockholms universitet ett antal blivande lärare. Det var jättebra. De skulle lära sig pedagogiken för elever som är analfabeter. Lite om vuxenutbildning kunde de redan. Vi hade fått en folkabuss av AMS som vi åkte runt med och då brukade de stava sig igenom vägskyltarna.

Stig Pramlid minns den gång de skulle arrangera dans med orkester.

– Vi hyrde en dansbana som spikades ihop på gården. Vi grillade en hel gris, minns jag och vi hade romska musiker som spelade. Det kom mycket folk, både andra romer och folk från trakten och det var en mycket lyckad kväll. Det kom folk från bland annat Nora och Gytterp, där det fortfarande tillverkades ammunition och där det small ibland.

Ragnar Schultze, en av de andra lärarna i skolan, hade matematik med en grupp romer.

– De var ute med folkabussen en dag och hamnade hos en bilhandlare. Genast började de romska männen ackordera om bilpriser med handlaren. Detta gav upphov till tanken att använda ackorderingstänkandet i matematiken. Då räknade man i sedlar istället för summan, till exempel tre tusenlappar och en femhund-

Bakro och Sima, två vuxentstuderande från Göteborg.

ring istället för tretusenfemhundra kronor.

Elisabeth Gahnström arbetade också på Skrekarhyttan. Hon berättar om när de romska eleverna sittstrejkade för att det skulle bli en fortsättning på kursen.

– Tage Erlander skulle uppvaktas om en förlängning av kursen. Takman hade varit där vid avslutningen och han lovade

ta kontakt med Erlander. Och så blev det. Det ledde till att kursen fortsatte på hösten då ABF Örebro tog över, Evert Kumm hette han som ansvarade för kursen. På vårterminen fortsatte sedan utbildningen på Skrekarhyttan, nu med en av de lärare som var färdig som utbildare av vuxenromer.

Det var under det andra utbildningstill-

Stig och hans fru Ingrid.

Gustav Müller.

Lasse Taikon och Jäger Taikymer, två nöjda dansbanebyggare.

fället under hösten som Olof Palme dök upp.

– Han var ecklesiastikminister då och skulle nog rapportera till Erlander, tror Elisabeth.

Elisabeth jobbade som psykolog och var i skolan en gång i månaden under höst- och vårtermin.

På våren 1965 blev Stig Pramlid lärare för vuxna romer i Västberga skola i Stockholm i en barack på skolområdet, bredvid den ordinarie skolan.

– Där körde vi en kombination av teori och praktik. Det fanns till exempel fyra svarvar som AMS installerat och tjejerna hade syslöjd.

Stig Pramlid föreläste även om hur det är att vara analfabet.

– Jag försökte beskriva hur det är att vara analfabet. Under en föreläsning satt Katarina Taikon i publiken. Hon undrade om jag verkligen tyckte att romer var så dåliga, men jag ville ju bara förklara de begränsningar det innebär att vara analfabet.

På hösten 1965 fortsatte Stig Pramlid sin lärargärning med vuxna romer på Årsta gamla skola.

Stig Pramlids hustru, folkskolläraren

Saliska och Fardi utanför Västbergaskolan i Stockholm.

Ingrid Pramlid, var skälet till Stigs engagemang med de vuxna romerna. Hon jobbade på Hammarbyträpan redan 1963.

– Det var hon som fick in mig på den romska banan. Hammarbyträpan hade gamla småstugor där det bodde romer. I denna lilla stugby hade man inrättat ett rum för undervisning av romska barn i området. Hon tyckte mycket om detta arbete och var det så att barnen inte dök

upp på morgonen var det bara att gå till stugan där de bodde och knacka på.

Ingrid Pramlid dog 2007. Då hade paret varit gifta 53 år.

– Vi var sams hela tiden. Det var ett härligt äktenskap, säger Stig stolt. Vi reste mycket.

Han visar därefter gamla bilder från Skrekarhyttan som han sedan skänkte till ERG.

Bada och Saliska Kaldaras med sonen Romka.

Bengt Westerberg utreder främlingsfientlighet och rasism

Integrationsminister Erik Ullenhag presenterade i dag fredag den 6 maj direktiven för en ny statlig utredning om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans. Syftet med utredningen är att få en samlad bild av den kunskap som finns om främlingsfientlighet och liknande former av intolerans och att kunna identifiera brister som bör åtgärdas i det fortsatta arbetet. Bengt Westerberg, avgående styrelseordförande i Röda Korset och tidigare Folkpartiledare, har utsetts till särskild utredare.

– Arbetet mot främlingsfientlighet måste ständigt pågå. Varje ny generation måste vinnas för tolerans och demokrati. Ett effektivt arbete mot främlingsfientlighet är dessutom avgörande för att vi ska lyckas med integrationen i Sverige. Vissa grupper, judar, muslimer och romer, drabbas av mer främlingsfientlighet i dag och vi behöver mer kunskap om hur vi möter detta på ett effektivt sätt. En av nyckelarenorna kommer att vara skolan, säger integrationsminister Erik Ullenhag.

Bengt Westerberg och Erik Ullenhag.

Foto: Arbetsmarknadsdepartementet

Utredningen ska bland annat sammanställa den kunskap som finns om främlingsfientliga och intoleranta attityder, undersöka varför de uppstår och föreslå vilka åtgärder som bör vidtas för att motverka främlingsfientlighet och intolerans. En viktig del av uppdraget är också att se hur kunskapen om främlingsfientlighet och rasism bättre kan användas i dagens skolundervisning.

– Jag uppskattar att Bengt Westerberg

har velat åta sig detta uppdrag. Han har under lång tid arbetat för att motverka just främlingsfientlighet och rasism och har en djup kunskap på området, säger Erik Ullenhag.

Utredningen ska vara klar i oktober 2012. Den ska dessförinnan delredovisa uppdraget om särskilda kunskapshöjande insatser för barn och ungdomar om främlingsfientlighet och liknande former av intolerans.

SVT:s film om en rom i Sverige nominerad

Prix Europa European Broadcasting Festival har nominerat SVT:s program Dominos resa, som ingår i programserien ”Romer i Europa”. Filmen handlar om Domino Kais resa till sina föräldrar i Finland över jul. Det blev ett kärt återseende.

Filmen ingår i en dokumentärserie om romer i Europa. Reportern Tina Thunander följer Domino Kais resa tillbaka till sina rötter. Under resan får vi se hur han slits mellan två världar - den traditionellt romska och den som tjänste-

man vid Diskrimineringsombudsmannen. Programmet är frukten av ett europeiskt samarbete där man belyser romers situation i olika länder i Europa.

Under det senaste kvartsseket har tusentals högkvalitativa program tävlat om den prestigefyllda utmärkelsen Bästa europeiska TV, Radio eller Online produktion under året.

36 länder skickade in mer än 400 bidrag i TV-kategorierna. Endast en bråkdel av dessa kommer att få chansen att presentera sig för en jury under

tävlingsveckan. Dominos resa är en av dem.

Vi på É Romani Glinda håller tummar-na!

Romers rättigheter

Heidi Pikkarainen.

DO på RKC

Med anledning av sin nya rapport "Romers rättigheter" har DO startat en informationskampanj i olika städer i Sverige, där man bjuder in till samtal och diskussion kring romer och romers rättigheter. Man har varit i Göteborg och nu var det dags för Stockholm. Seminariet hölls på Romskt kulturcentrum i Gubbängen. Sedan går färden vidare till Umeå, Helsingborg och Malmö.

Text och foto: Bengt O Björklund

Syftet med seminarierna på de olika orterna runt om i Sverige är att utifrån rapporten diskutera hur romer ska kunna få ökad tillgång till mänskliga rättigheter och hur man på kommunal nivå bör arbeta för att romers rättigheter inte kränks.

Heidi Pikkarainen, utredare på DO och delaktig i framtagningen av rapporten, höll i seminariet.

– Det är helt uppenbart att romer i Sverige utsätts för allvarliga kränkningar av sina medborgerliga och mänskliga rättigheter. I den här rapporten beskriver vi vilka juridiska verktyg som finns för att bekämpa detta.

En slutsats som finns i rapporten är att

det återstår mycket att göra för att romer ska få tillgång till grundläggande mänskliga rättigheter. Man påpekar vikten av att ha en nära samverkan med romer.

På plats i Gubbängen fanns företrädare för Bostadsförmedlingen, Arbetsförmedlingen, Utbildningsförvaltningen, UR, Länsstyrelsen, Hyresgästföreningen, kulturförvaltningen och olika romska företrädare. De flesta var där för att skaffa sig mer kunskap om romer och de flesta mötte romer i sitt arbete.

Av de 2 600 anmälningar som görs till DO varje år är cirka 30-40 från romer numera.

– Av dessa anmälningar från romer driver vi cirka 10 procent vidare. 70 procent av dessa anmälningar kommer från kvinnor. Fram tills idag har vi fått sju domar och 18 förlikningar till romers fördel. Det berör cirka 50 personer.

Att romer får upprättelse är något helt nytt i historien. Och antalet romer som anmäler ökar.

– Vi har informerat romer under ett antal år nu om DO och om vårt mandat. Men den historiska kontinuiteten av antiziganismen har påverkat romers förtroende för samhället allvarligt.

Sedan var det dags för workshops. Publiken delades in i fyra små grupper och varje grupp fick ett specifikt fall ur verkligheten att ta ställning till och diskutera. Grupperna diskuterade Socialtjänst, bostad, utbildning och arbetsmarknad. I varje grupp ingick minst en rom och en tjänsteman från DO.

Under de olika gruppernas redovisning kom många goda förslag och många romska förklaringar.

– Jag blir fortfarande bemött med

förutfattade meningar. Det händer dagligen. Det är ditt fel, får jag höra, du är ju rom, sade Hans Caldaras.

Tiina Kiveliö från Länsstyrelsen hade suttit i socialtjänstgruppen.

– Det viktigaste är att man blir bemött som en individ.

Domino Kai, rom från DO, satt i utbildningsgruppen.

– Lärare utgår ofta från att romska barn inte kan lika mycket som de andra barnen. Vi i vår grupp var överens om att detta pågår hela tiden.

Och Angelina Dimitri Taikon, lärare i Romaklassen, menade att den romska identiteten inte alltid är lätt att bevara.

– Vi är fångar i vår identitet, något som hela tiden påverkar oss.

Och Rosita Grönfors, finsk rom och ordförande i Rom och resande kvinnoorganisationen, satt också i socialtjänstgruppen. Hon talade om kommunikationsproblem.

Redovisning av de olika workshopsgrupperna.

– Olika myndigheter kommunicerar inte med varandra, det blir aldrig någon helhetssyn. Och så detta, måste jag alltid säga att jag är rom för att få det bidrag som jag har rätt till?

Heidi Pikkarainen menar att det är i det

lokala sammanhanget som förändringar måste ske.

– Det är människorna inom till exempel socialtjänsten som måste se till att förverkliga de mänskliga rättigheterna för romerna.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Ylva Maria Pavval och
Anna-Maria Fjellström.

Mentorskap för samiska tjejer

Sáminuorra är en samisk ungdomsorganisation som arbetar utifrån samiska ungdomars intressen, möjligheter och rättigheter. Det är den största ungdomsorganisationen för samiska ungdomar idag. I projektet Niejda - Chicks in Sápmi satsar man på mentorskap för unga samiska tjejer.

Text och Foto: Bengt O Björklund

Eftersom samiska ungdomar bor utspridda med långa avstånd mellan sig, är en av Niejdas största uppgifter att skapa mötesplatser.

– Vi arrangerar därför läger och arbetar på olika sätt för att stödja och samarbeta med andra organisationer för att hitta olika möjligheter för samiska ungdomar att träffas. Vår målsättning är att alla samiska ungdomar skall känna en stark samisk identitet och tillhörighet, säger Ylva Maria Pavval, en av projektledarna.

I början av augusti 2010 startade Sáminuorra projektet Niejda - Chicks in Sápmi. Syftet med projektet är att hitta en metod för att erbjuda unga samiska tjejer ett forum där de kan känna gemenskap, ha roligt med andra tjejer och utvecklas

utifrån sina egna förutsättningar.

– Vi vill att samiska tjejer oavsett hur och var de lever sina liv skall känna att de har en plats i en samisk gemenskap. Idag är det många unga samer som kämpar med att finna sin samiska identitet och den samiska identiteten skiljer sig givetvis åt på många sätt, säger Anna-Maria Fjellström, som också är projektledare. Vi är övertygade om att en stark identitet och självkänsla gör att man lättare kan finna en trygghet i olika sammanhang. Vi ser det som nödvändigt att stärka samiska tjejer för att de ska vara aktiva i byggandet av ett starkt samiskt samhälle, där vi på bästa sätt tar till vara på varje individs egenskaper och styrkor. Det är viktigt att metoderna anpassas till

en samisk kontext och att vi som samiska ungdomar själva finner vägar hur vi bäst kan arbeta med dessa frågor.

Metoden som de samiska tjejerna har valt är mentorskap där samiska kvinnor stödjer och agerar förebilder för yngre tjejer. De unga tjejerna behöver då inte förklara det samiska samhällets nuvarande situation utan får stöd av en mentor med en stark samisk identitet och de får därigenom en översättlig kulturkompetens.

– Visionen med detta pilotprojekt är att hitta ett bra koncept för att använda mentorprogram i andra länder i Sápmi för tjejer i olika åldrar, men även för andra målgrupper, säger Anna-Maria Fjellström.

Chicks och mentorer

Projektet vänder sig till samiska tjejer och kvinnor som bor i Sverige. De så kallade chicksen är 12 - 23 år, mentorerna är från 20 år.

Under en redovisnings- och inspirationsträff i mitten av augusti i år berättade de båda projektledarna om sitt arbete.

– Det som vi har använt oss av är ett utprövat mentorsprogram som United

Sisters har. Vi har köpt deras externa utbildning, som våra mentorer har gått. Erfarenhet, råd och inspiration har United Sisters generöst delat med sig av. De har varit så generösa med sin kunskap både före och under pilotprojektet, säger Ylva Maria.

Projektet har två huvuddelar, dels mentorskapet och så peppträffar. Hittills har man haft fyra sådana träffar med olika teman.

– Under dessa träffar har vi hållit oss till värderingar som vi tror på och det har inneburit vissa regler. Om det individuella är det viktiga i mentorskapet, är det gruppdynamiken som är det viktiga under peppträffarna, berättar Ylva Maria.

Under dessa träffar etablerades det också olika nätverk.

– Vi har även haft olika föreläsare.

Mentorskapet å sin sida bygger på en matchning mellan chicks och mentorer. Mentorerna har fått en tvådagarsutbildning. Det ska vara minst fem års åldersgräns mellan mentor och chick. Mentorparen träffas en gång i veckan, fysiskt eller på skype, msn, mail, telefon, brev eller det som passar dem bäst.

– För att få tag på samiska tjejer som ville vara med i projektet ringde vi runt och frågade och först var många skeptiska. Samtidigt började media skriva om projektet och som vanligt fokuserade de på problemen, att de samiska tjejerna mår dåligt och så vidare.

Fem tjejer nappade och sedan rullade det på.

Att Ylva Maria och Anna-Maria är skärpta och drivande syns på det sätt de framför sin presentation. Det sprudlar om dem bägge två.

– Det är viktigt att man har en vision, säger Anna-Maria, och att man har värderingar.

– Vi har försökt sammanfatta vad det är som driver oss och vad det är som är viktigt, säger Ylva Maria. Först på den listan kommer att det finns saker att fira varje dag.

Och de är övertygade om att det de gör kommer att förändra världen.

– Det är också viktigt att vi som projektledare är förebilder, säger Ylva Maria, och att man gör rätt saker och inte bränner ut sig. Och den bästa marknadsföringen är nöjda deltagare. Men att vara förebild handlar inte om att vara perfekt utan om vad det är du gör, om vad det är du lyfter.

Eftersom de samiska tjejerna bor så utspritt geografiskt spelar internet en stor roll. Man har en blogg som är kopplad till Twitter och olika sidor på Facebook, dels en allmän, dels en för deltagarna och en för mentorerna.

– Det handlar om att vara effektiv. Men hela det här projektet har varit en test för att se vad det är som fungerar, vi har provat oss fram, säger Anna-Maria.

Det arbetssätt som de bägge projektledarna har arbetat fram är något av ett nytänk. Istället för att fokusera på problemen har man valt att se vilka möjligheter som finns. Man vill lyfta fram de goda krafterna och man strävar mot en fullständig öppenhet.

– Det har varit och är fortfarande mycket viktigt för oss att vi kommunicerar kring allt det som vi gör. Tanken är också att vi har funnit ett arbetssätt som kan fungera för många andra organisationer.

Vi tror att detta är ett bra sätt att bygga ett starkt samhälle, säger Ylva Maria.

Att deras arbetssätt fungerar var det många på plats som vittnade om.

– Tjejerna som kommer in i nätverket finner ganska snabbt sin plats, en plats där de kan stötta varandra. Även om vi inte skulle få några mer pengar så finns det en sådan kraft i det vi har idag att på något sätt kommer det att fortsätta ändå, om än inte i samma skala. En förutsättning för detta är öppenhet och att det är tjejerna själva som äger projektet. En annan förutsättning är att det måste vara lustfyllt, med så få måsten som möjligt, säger Anna-Maria.

– Det får inte kännas som i skolan där man främst väntar på att det ska bli rast, fyller Ylva Maria i.

Bakgrund

År 1977 erkände Sverige samer som urfolk. Samer har i egenskap av urfolk ett särskilt skydd och tillerkänns rättigheter genom svensk lag, internationella konventioner och deklarationer. Att förverkliga dessa rättigheter är en del av Sveriges förpliktelser att respektera de mänskliga rättigheterna. Idag finns det en stark vilja hos samerna själva att kunna

Intresset var stort när Ylva Maria Pavval och Anna-Maria Fjellström presenterade projektet.

styra över samt påverka sin utveckling och framtid. Samer är precis som andra folkgrupper en heterogen grupp, vilket innebär att det finns mängder av olika viljor och åsikter.

Historiskt har staten genom sin samepolitik på flera sätt skapat orättvisor och konflikter mellan samiska grupper, men med mentorprogrammet "Niejda - Chicks in Sápmi" vill man varken förminska eller förstärka dessa konflikters betydelse. Istället vill man visa på att trots olika bakgrunder har de mycket gemensamt som ungdomar, tjejer, samer och individer.

– Vi är övertygade om att starka samiska ungdomar både som individer och som grupp tillsammans kan skapa ett samiskt samhälle där alla känner sig bekväma och välkomna, säger Anna-Maria.

Niejda startades under "Yeah Right! – en workshop om mänskliga rättigheter" i Luleå i november 2008. Workshopen samlade 70 ungdomar från Norge, Sverige, Finland och Ryssland och samer från tre länder fanns representerade. Deltagarna arbetade fram förslag på hur de ville jobba med mänskliga rättigheter

för unga norröver, och ett av dessa förslag var att starta en verksamhet för samiska tjejer, med sikte på att skapa ett allsamiskt nätverk.

En arbetsgrupp för projektet "Niejda - Chicks in Sápmi" bildades med representanter från Barents Regionala Ungdomsråd, Sáminuorra, Röda Korset och Sametingets Ungdomsråd. Niejda ingick som en del av Sáminuorras jämställdhetsprojekt Iezahus 2009-2010, där tid och budget avsattes för att undersöka behovet av ett samiskt mentorprogram för tjejer.

Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information

www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt

minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Ny rapport från DO

Romers rättigheter

Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor

Rapporten finns för nedladdning på DO:s webbplats. Där kan du även beställa ditt exemplar av rapporten.

www.do.se

Romer i Moldavien

I början av augusti åkte Fred Taikon till Moldavien. Under sin resa där träffade han många romer, både fattiga och rika. Här berättar han om resan och mötet med dessa människor.

Text och foto: Fred Taikon

Detta var min andra resa till Moldavien. Jag besökte bland andra Claude Cahn och hans familj. Det var de som kom med förslaget om att besöka romer runt om i landet.

På morgonen hämtade Claude och Cosmina mig på hotellet. Vi skulle besöka en rom som hette Robert. Han var en förtroendeman bland romerna i staden Saroca.

I Soroca bor det cirka 12 000 romer, de flesta i enorma villor och palats byggda i en sagolik och exotisk stil. En del av husen hade kupoler på taken, andra var förgyllda och en del var försilvrade. Normalt är att yttertaken här i Sverige lagda med järn eller kopparplåt, men här hade man använt någon typ av försilvrat aluminium. Även takfoten på husen hade fantasifulla ornamenteringar. Till och

med hängrännor och stuprör var av samma alluminumsilvriga material. Vi fick veta att aluminiumet kom från Ryssland.

Vi blev inbjudna i ett av husen och gick upp för en klinkerklädd trappa med anhalt och kom upp till mellanvåningen

som bestod av ett enormt stort vardagsrum med en soffgrupp i grönt mjukt skinn. Även soffkuddarna var av skinn. Golvet bestod av en dekorativ parkett. Det var ett helt gjort med intarsaiainlägg. Trappan till övervåningen var nog två meter bred. Trappplanen var utskurna. Här fanns minsann inga raka plan inte. Innertaket var dekorerat med smakfulla pastellfärgade inlägg.

Ute på gården höll frun i huset och hennes två sonhustrur på med att baka tårta. Det var inte en vanlig tårta, den var fyrkantig. När vi kom var den nog fyra

Här bakas det tårta.

lager hög med olika fyllningar.

Väl inne i huset samtalade vi med Robert som presenterade sig som čokanára (Hamrarna) hans förfäder var tunnplåtssmeder av olika slag. Han berättade att de kunde smida i olika material och att deras hammare lekte över materialen. Tillverkningen kunde vara från vattenhinkar till mjölkkanor och stora kokkärl, till plogar och annat som en bonde behövde.

Under samtalet kom det fram hur de tjänat sina pengar till dessa enorma palatsliknade hus. De var affärsmän. De for till sitt forna Sovjet och köpte olika artiklar som grossister. Det handlade ofta om kläder. Skjortor, T-shirt, byxor, skor eller vad det än kunde vara. Nu skulle man kunna tro att de tog med sig varorna hem till Moldavien, men så var det inte. De kunde stanna i Ryssland i upp till ett par månader. Där reste de runt och sålde på olika marknader, om de inte sålde hela partiet vidare med enorma förtjänster. Det fanns inget som de inte hade eller var öppna för att köpa och sälja. Han berättade stolt att han kunde komma hem med säckar fyllda med dollar. Hans fyra söner gick i samma fotspår. Tydligt var detta en lukrativ marknad. 90 procent av romerna i Saroca är rika och staden har blivit ett riktmärke som hela Moldavien känner till. Men till många andra romers förtret.

När man talar om romer med majoritetsbefolkningen säger de att romerna inte är diskriminerade, att de är rika. Men verkligheten är en annan. Alla rapporter gjorda av olika mänskliga rättighetsorgan visar att situationen för romerna i landet är diskriminerande och jobbig.

De fattigaste

Dagen efter hade Cosmina varit och provianterat på morgonen, för idag skulle vi besöka romer i byn Călărăsi. där bor de fattigaste av de fattiga bland romerna i Moldavien.

Cosmina och Claude känner en av de cirka trettio familjerna som bor i byn. I familjen finns en sjuk liten flicka som är

Robert med ett av sina barn.

Intarsiainläggningen.

mellan fyra fem år. Hon var i behov sjukvård. Något i hennes huvud trycker och skapar problem som yrsel och illamående. Familjen har inga som helst ekonomiska möjligheter att besöka läkare och få den hjälp flickan behöver. Därför har Claude och Cosmina tagit sig an

familjen och hjälper till, inte bara med läkarvården och alla undersökningar och datortomografi, utan även med mat till familjen. Cosmina har vänner som är läkare och de hjälper till så gott de kan med rutinundersökning och mediciner. Men det behövs hjärnspecialister och

Överdådig romsk interiör.

*Familjen i Călărași I
mitten står Cosmina
med sitt barn Honey.*

undersökning och behandling är dyrt.

I de byar där fattiga romer bor är det många som inte har råd att köpa nödvändiga försäkringar som omfattar sjukvård. Den här känner jag till även från Rumänien. Där är situationen likadan i de fattiga romska byarna. I Rumänien ska man ha ett kuvert med pengar till hands för att få en bra behandling. Utan kuvertet ligger man illa till, sjukvården blir sämre. Ju mer pengar i kuvertet ju bättre vård. Detta har inget med romer att göra, utan alla som uppsöker sjukvården har ett kuvert till läkare och sjukhuspersonal.

Vi skulle besöka familjen och samtidigt lämna lite olja och mjöl samt andra torrvaror som Cosmina handlat.

Călărași ligger cirka 60 kilometer nordväst om Chisinau. I Sverige skulle denna resa ha tagit max 45 minuter, vi reste i 2,5 timmar. Vi lämnade den stora vägen och kom in på en grusväg som skulle ta oss till byn. Vägen var så dålig att vår medelhastighet ofta sjönk till 40 km i timmen. Bilar som vi mötte eller blev omkörda av, skapade sådana dammoln att vi var tvungna att sänka hastigheten.

Utmed vägen såg vi små lusthus, det

ena finare än det andra. Det visade sig vara brunnar där hushållen hämtade sitt vatten. Det fanns säkert ett tiotal brunnar utmed vägen, troligen var det kommunen som grävt dem. På ett ställe såg man ett stort antal brunnsringar som skulle grävas ner. Att brunnarna hade dekorerade lusthus var nog ett tecken på att varje brunn var välsignad av kyrkan. Vi stannade till på ett ställe och då kom en

romsk familj med häst och vagn för att hämta sitt vatten. Barnen sprang omkring och lekte på en gräsplan medan man och fru fyllde sina kärl med vatten.

Vi var verkligen på landsbygden. Det fanns inga samhällen att passera. Blickade vi ut på sidan av vägen fanns det bara ödemarker så långt ögat kunde se, men till slut kom vi fram till skylten som visade vägen till Călărași.

Inne i huet.

Vi svängde av före byn på en mycket mindre väg mellan åkerfälten. Där odlade de majs och solrosor. Vägen blev allt sämre och till slut var vi tvungna att ställa bilen och gå till den romska bosättningen. Hjulspåren var så djupa att det var risk att bilen blev stående.

Vi tog med oss all proviant och började gå. Vi kunde se in mellan spjälorna på ett staket runt ett hus och såg en massa konstiga saker uppradade på tomten. Inte förrän vi kom in såg vi vad var. Det vi sett från utsidan visade sig vara torkade byggstenar. Två män stod i en lergrop och blandade lera och halm och fyllde formar som sedan skulle torka i solen och bli byggstenar. Jag trodde väl aldrig att jag skulle få uppleva en så gammal, men absolut fungerande, byggteknik i bruk på 2000-talet.

När vi kommer in på tomten möts vi av en romsk kvinna. Hon lyser upp som en sol och efter henne kommer två unga flickor och tre små barn. Alla hälsar och pussar varandra. Kvinnan säger att de har väntat på oss och att soppan är klar.

Det finns tre hus på tomten, ett fallfärdigt och två andra som familjen bor i, samt ett antal fallfärdiga skjul. De magra hönsen gick fritt på tomten och ett större antal hundar sprang omkring. På baksidan fanns ännu fler hundar, två av dem var bundna och skällde verkligen som en bandhund ska göra. Det fanns också en häst som var bunden i skuggan av ett träd. Träskjulen var troligen de första bostäderna innan familjen växte och senare fick råd att bygga de andra husen.

Det visade sig längre fram att de hade varit tvungna att sälja en av de två hästar de hade för att köpa gråsugor, cements-ten, för att kunna bygga

Efter maten.

fundamentet till det nya huset.

Vi blir direkt inbjudna att komma in och äta i det lilla huset där det stod ett litet bord och två stolar. I andra änden av rummet fanns en bred hård brits som troligen fungerade som säng. Britsen hade ett överkast och under förvarade man sängkläderna. Det fanns även en liten

Den romska flickan med problem.

murad eldstad som fungerade som både värmekälla och spis. Rummet var cirka 13 kvadratmeter och Cosmina berättade att det bodde mellan sju och tio personer i rummet.

Vi bestämde att vi skulle ta ut bord och stolar och äta ute. Det var ju fortfarande en fin och varm eftermiddag.

Här lagas det mat.

Ler- och halmblock att bygga med.

Gamla bilder berättar

Till vänster Hungaria i fullt swing. Nedan Negus och hans hustru Luba. På nästa sida syns dragspelaren Leven och bredvid honom Negus. nedan till vänster är kapellmästaren Nanosh och trummisen är Joko.

I förra numret av vår bildserie Gamla bilder berättar, visade vi ett romsk musikkapell som vi då inte riktigt viste vilka de var. Goda läsare hörde genast av sig och namngav samtliga på bilden.

Vi tycker att det var så fantastiskt att vi nu vill publicera hela bildserien vi fått av Åke Mossberg, fotografen från Nora.

I slutet på 30-talet och i början på 40-talet spelade det romska kapellet Hungaria på olika platser i Sverige. De besökte bland annat Nora under en av sina spelningar.

Kapellmästare var Nanosh Erikson och hans två bröder Leven och Joko var med i kapellet. De hade även gästspelare med sig och på bilderna kan vi se Negus och hans hustru Luba.

Sonen till Nanosh Erikson är ingen mindre än Jano Eriksson, som är gift med Soraya Post i Göteborg.

Jano berättar för oss att hans far och hans bröder kallade kapellet för Nanosh Primansen orkester vid olika tillfällen. Kapelet var flitigt engagerade på Orientals salonger i Göteborg, ett

musikcafé dit man gick för att lyssna på musik och dricka "café complé" som bestod av kaffe och olika kakor.

Bröderna var några av de första romerna som kom till Göteborg.

Janos farbror Leven vann Nordiska mästerskapet på dragspel på mässhallen i Göteborg. Vid prisöverlämnandet upptäckte domaren att Leven hade ett handi-

kapp, tre av hans fingrar var hopväxta och på den tiden skrev man i tidningen att han hade ett lyte. Nu förstod man vilken virtuos han verkligen var. Han kunde ta ackord på sitt knappspel som många andra dragspelare hade svårt för.

– Det var en gudsgåva att klara det som andra hade svårt att klara av med fem fingrar, berättar Jano.

Många andra romska dragspelare beundrade hans konst att hantera sitt spel. Kapellet var verkligen i världsklass. Det var krigstider och många musiker slogs för att få en anställning

eller spelning. Själva var de ständigt uppe på musikerförbundet och sökte jobb.

Många orkestrar sänkte sig i pris och ville spela för hälften av vad Nanosh

Primansens orkester spelade för på Orientaliska Caféet.

– Nanosh Primansens orkester spelade på ett ständigt fullsatt Orientaliska Caféet i tjugo år, berättar Jano för ÉRG.

Notiser

Rumäner i Spanien

Spanien har efter ett beslut i EU-kommis- sionen nyligen fått rätt att stoppa rumäner från att jobba i landet för att skydda sin egen arbetsmarknad. Fram till årsskiftet 2012/2013 har de numera rätt att hindra rumänerna från att komma in i landet.

Bakgrunden är den höga arbetslöshet som Spanien dras med på hela 21 pro- cent som jämfört med genomsnittet i EU – 9,4 procent – är mycket hög.

Bland de rumänska medborgare som är

bosatta i Spanien ligger arbetslösheten på cirka 30 procent. Den 1 januari 2010 var 823 000 rumänska medborgare bosatta i Spanien. En siffra som har fördubblats sedan den 1 januari 2006 då den låg på 388 000 bosatta rumäner i landet.

– Det är hemskt. Romer i hela Europa är utslagna på arbetsmarknaden, i skolan, och på bostadsmarknaden, säger Angelina Dimitri-Taikon, lärare och rom till Nyheter24.

Sedan Rumänien gick med i EU 2005 har de tidigare medlemsländerna kunnat begränsa den fria rörligheten i olika steg. Men Spanien använder sig nu av en skyddsklausul som ger medlemsstaterna rätt att återinföra begränsningar i tillträ- det. Att klausulen nu används är histo- riskt.

Hur stor andel av dess rumäner som är romer framgår inte, men det är nog en ganska hög andel.

Den okända Förintelsen

Utställningen Den okända Förintelsen som tidigare visat runt om i Sverige tillsammans med filmen Romska tårar kommer att visas i Chisinau, Moldavien, från den 20 oktober och tre månader framåt. Den 20 och 21 är det vernissage och konferens kring romers situation och avsaknaden av mänskliga rättigheter.

Under de två konferensdagarna kommer bland andra EU-minister Birgitta Ohlsson och Thomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter att tala. Även David Gaunt historieforskare från Södertörns högskola, Mikhail Tyaglyy från Ukrainian center for Holocaust studies, Luminita Cioba, som har gjort inter- vjuerna med de överlevande och Claude Cahn från FN i Moldavien. Flera romska organisationer i Moldavien är knutna till projektet som stöds av Svenska Institutet, Svenska ambassaden i Chisinau, FN i Moldavien och Forum för levande historia.

Till konferensen kommer moldoviska politiker, mänskli- ga rättighetsaktivister, romska aktörer och forskare från olika länder som arbetar kring frågor som rör den romska Förintelsen och romers situation idag.

Utställningen kommer att visas i tre städer i Moldavien, med början i Chisinau. Sedan reser utställ- ningen vidare till de två städer i Moldavien där det bor flest romer, Saroca och Cahul.

Huvudarrangör är föreningen É Romani Glinda. Välkomna!

De glömda offren

I boken "The Roma Struggle For Compensation in Post-War Germany" har Julia von dem Knesbeck lyft fram mycket material som tidigare varit okänt om hur romer i Tyskland efter andra världskriget aldrig sågs som offer och hur de fick kämpa för att få ett erkännande och den kompensation som judarna redan ha fått.

Det var inte förrän 1985, efter att romska aktivister och romska föreningar länge kämpat för ett erkännande av att de varit utsatta för etnisk förintelse, som den tyske presidenten Richard von Weizsäcker räknade romer och sinter bland offren för Nazityskland. I sitt ceremoniella tal på 40-årsdagen av slutet på andra världskriget till det tyska parlamentet samma år, erkände Helmut Kohl och företrädare för alla politiska partier i förbundsdagen det tyska ansvaret för förföljelsen av romer i Tredje riket och den diskriminering de tyska myndigheterna fortsatte med efter 1945.

Historiken Julia von dem Knesbeck beskriver hur romer redan innan kriget var diskriminerade och vilka fördomar som rådde då.

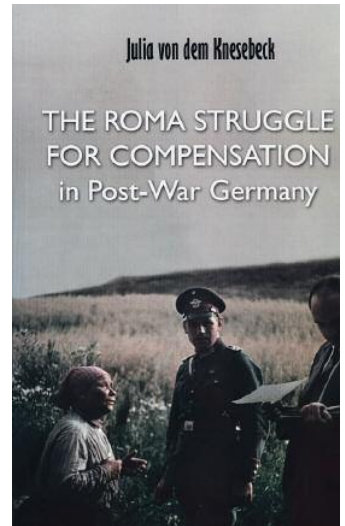
Det viktiga med denna bok är att den beskriver den process som följde efter krigets slut. Hur diskriminering och fördomar fortsatte att frodas i Tyskland fram till åttiotalet, hur många,

även myndigheter, ansåg att nazisterna nog hade gjort rätt när det handlade om romer.

Eftersom moderna akademiker sent började intressera sig för romerna och deras situation under och efter kriget, har romerna beskrivits som "glömda offer".

Julia von dem Knesbeck visar hur den västtyska ersättningsprocessen för offer av rasistisk, religiös och politisk förföljelse påverkade romerna, hon visar inte bara hur romerna behandlades, men också hur de själva uppfattade processen. Det som hände romerna avslöjar hur det officiella Västtyskland definierade och klassificerade de nationalsocialistiska orättvisorna under andra världskriget, och i synnerhet om de nedsättande attityder som tilläts fortsätta oemotsagda långt efter att kriget var slut.

The Roma Struggle For Compensation in Post-War Germany
University of Hertfordshire Press

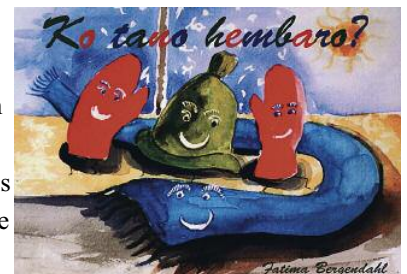
Ny barnbok på arli

En ny barnbok för romska barn har kommit ut. "Ko tano hembaro" heter boken. Först ut är en arliverion, men den ska även komma ut på andra romska dialekter som kelderash, lovari och kalé samt även på svenska. Det är läraren Fatima Bergendahl som har skrivit boken och Josef Pinter har illustrerat denna vintersaga med färgglada bilder.

Boken är tänkt som ett läromedel på förskolan för främst

romska barn.

Det är en trevlig bok som handlar om en liten flicka som heter Selma och hennes livliga fantasi som tar henne med på äventyr.

Boken kan rekvideras från författaren själv:
fatima_bergendahl@hotmail.com

Romsk musik

Den ryska sångerskan Jelena Jakubovitch har i hela sitt liv sjungit och spelat romsk. Hon är av judisk härkomst, men fullständigt älskar romsk musik. För ett par år sedan fick hon för sig att hon måste spela in platta med denna musik. Och så blev det. Resultatet är en sprudlande blandning på ballader och romanser.

Jelena Jakubovitch och hennes band stöper om gamla romska sånger till en mix av romsk musik från hela världen. Oud och sitar samsas med gitarrer, dragspel och klarinett.

Dragspelaren, Lelo Nika, en romsk virtuos på sitt instrument,

vilket han visade för ett par år sedan på Fryshuset i Stockholm och nu senast under Stockholms kulturvecka när han och Jelena och resten av bandet, spelade på scenen framför Brunkebergs torg.

Skivan finns att köpa i de flesta välsorterade musikaffärer.

Bob

Heta chili- och ingefärsräkor med sesam chip

Det här behövs till ca 8 personer:

600 gram	skalade räkor
1 st	gurka
1 påse	babyspenat
2 st	strimlade nori-ark (blad av torkade alger)

Sesamchips:

2 ark	Filodeg
4 msk	smält smör
1 msk	skalade sesamfrön

Het sås:

3 dl	chilisås
1 msk	sesamolja
2 tsk	riven färsk ingefära
2 st	rivna vitlöksklyftor
2 tsk	finhackad röd chilifrukt,

Gör så här:

Sätt ugnen på ca 225 grader.

Skär filodegen i 5 cm breda remsor. Pensla varje remsa med smör och stapla 4-5 remsor på varandra. Strö över sesamfrö på sista lagret. Skär ut fyrkanter och placera på en plåt med bakplåtspapper. Grädda i ugnen i ca 4 min tills filodegen är gyllen-brun. Låt chipsen svalna.

Blanda samman ingredienserna till den heta såsen. Rör ner räkorna i såsen.

Tvätta gurkan och hyvla ner den på längden i tunna "band" med en osthyvel.

Lägg upp gurka och babyspenat på ett vackert fat.

Lägg räkorna i mitten och strö lite strimlade noriblad över.

Servera med ris och sesamchips.

Smaklig måltid!

Itsi chili thaj ghimbiróske raki thaj sesamóske chips

Gadó trubúl 8 ženénge:

600 gr řanglé raki
1 krestevécsi
1 gono spenat
2 st nori patrá pe lunžimáta šindé
(mareásko čar)

Sesamóske chips:

2 patrá filo xumér
4 baré řojá biladó čil
1 baro řoj sesamóske sumúnci

Ito zoso:

2 dl chilisólzo
1 baró řoj sesamóske vulój
2 ciné řojá ánda o vas rangl ghimbiró
2 kotorá řanglé sirá
2 ciné řojá lolí ito pipárka

Ker gadea:

Tačár o bov ánde 225 grádura
Šin o filoxumér ande 5 cm buflé felíji . Mak sváko felíja čilésa thaj tho le oprál pa jekh kav-
réste. Šor oprál le sesamóske sumúnci po ultimó felíja. Šin le felíji ánde 5 pe 5 centimetrora thaj tho le kotorá pe jekh bovéske plévo hertiása.
Pek o filo xumér ándo bov, ánde 4-5 minutsi gi

pon o xumér la farba. Muk le chips te šudrón.
Hamisár le treábora kaj trubúl te lašarés o ito sozo. Hamisár le raki ándo o ito sozo.
Xaláv o krestevéco thaj šin o krestivetso pe lunžimáta ánde sané lunži felíji la čiráleske šureása. Pher jekh šukár tiári le spenatósa thaj tho le krestevéci krugóm pe e tiári, pala godea šor oprál le raki ándo maškár po tiari thaj šor oprál ciřa ánda le Nori patrá.
O xabén xalpe horesoza ánde jekh than le sesamóske chipsonénsa.

Xan pe sastimaste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se